

Franc Ksaver Wulfen (1728-1805), botanični mentor Karla Zoisa in Franca Hladnika

Kratek življenjepis Franca Ksaverja Wulfena

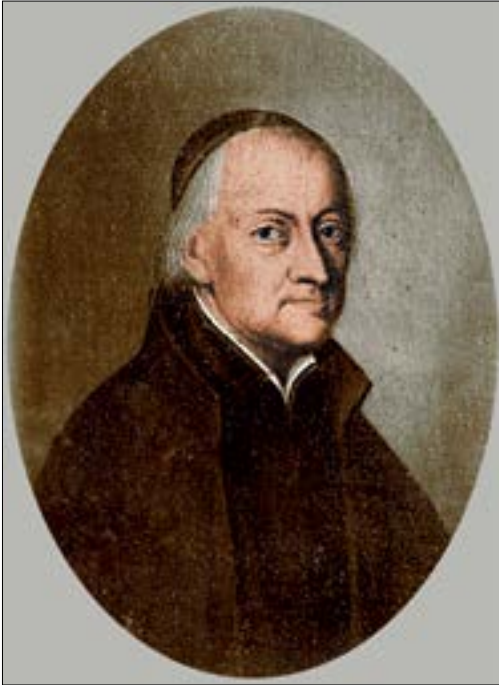
Franc Ksaver Wulfen je bil rojen 5. novembra 1728 v Beogradu, kjer je bil njegov oče Christian Friedrich v avstrijski vojaški službi. Očetov plemiški rod je izhajal z otoka Rügen (Rujana), ki je bil od leta 1648 do konca prve četrtine 18. stol. del švedske Pomorjanske, mati pa je bila iz madžarske plemiške družine Mariaschy. Še kot učenec retoričnega razreda nižjih študijev (»studia inferiora«) jezuitske gimnazije v Košicah (danes Slovaška) je bil sprejet v Družbo Jezusovo, 14. oktobra 1745 pa je vstopil v noviciat na Dunaju. Po opravljenih preizkusnih letih je v Györu (danes Madžarska) ponovil humanistične študije, na Dunaju tri leta poslušal filozofske študije in dve leti višjo matematiko, v Gradcu pa štiri leta teologijo in opravil dve preizkusni leti. V Banski Bystrici (danes Slovaška) je opravil še tretje preizkusno leto in 1763 položil slovesne zaobljube. Vmes je leta 1755 na Jezuitskem kolegiju v Gorici in 1756 na Terezijanski viteški akademiji na Dunaju poučeval gramatiko (predmete prvih treh letnikov tedanje gimnazije), leta 1761 na Jezuitskem kolegiju v Gorici matematiko, na Jezuitskem kolegiju v Ljubljani pa leta 1762 logiko in metafiziko ter leta 1763 Newtonovo fiziko. Preselil se je v Celovec, kjer je leta 1764 na Jezuitskem kolegiju poučeval fiziko, 1765-1766 matematiko, v letih 1767-1768 pa sploh vse predmete filozofskih študij (»studia superiora«). Organiziranost jezuitskega šolstva (Schmidt, 1988: 121, 139) mu je omogočala hitro menjavo krajev, v katerih je poučeval, omogočala pa mu je tudi poučevanje različnih predmetov. Od leta 1769 naprej se je povsem posvetil dušnemu pastirstvu; v letih 1769-1773 je bil še spovednik in katehet pri celovških uršulinkah.

V času svojega celovškega bivanja si je pridobil velik ugled med odličniki in preprostimi ljudmi ter si pridobil podpornike za raziskovalna potovanja po Koroškem, Nizozemskem in avstrijskem Primorju. Z bivanjem v Celovcu (stanovanje, hrana) ni imel večjih izdatkov, svoje skromne dohodke iz jezuitske pokojnine pa je razdaljal v dobrodelne namene in postal splošno cenjen in priznan duhovni tolažnik in dobrotnik celovškega prebivalstva.

Bil je začetnik botaničnih, zooloških in mineraloških raziskav na avstrijskem Koroškem. Njegovo zanimanje za botaniko sega v leto 1750, ko ga je za to vedo navdušil neki dunajski zdravnik. V botaniki je bil Wulfen popoln samouk, ki si je osnovno znanje pridobil z branjem del švedskega naravoslovca Carla Linnéja. V pismu prijatelju Schreberju leta 1785 je Wulfen napisal, da ni imel nobenega učitelja, skozi mnogo let pa le eno samo botanično delo, Linnéjevo »Systema naturae« (KLEMUN, 1988 a: 93). Zanimal pa se ni samo za botaniko, temveč tudi za druga področja naravoslovja, tako da je postal strokovnjak za vsa tri »kraljestva narave«, to je rastlinstvo, živalstvo in kamninstvo. Monograf rodu sviščev Froelich ga je imenoval »koroški Haller« (KUNITSCH, 1810: 23), znan pa je bil tudi kot »koroški Linné« (WRABER, 1984 c: 400). Nadvojvoda Janez ga je že leta 1804 imenoval »naš drugi Linné« (KLEMUN, 1989 b: 20). Ob neki drugi priložnosti pa je dobil tudi vzdevek »Plinius Koroške« (KLEMUN, 1988 a: 92).

Umrj je v Celovcu 17. marca 1805. Na nagrobnem kamnu iz leta 1838, ki je bil pozneje spremenjen v javni spomenik (LEUTE, 1987), je napis »FRANZ X. Freiherr von WULFEN *gleich gross als Priester, Gelehrter und Mensch 1728-1805*«, ki lapidarno priča o veličini Wulfena kot duhovnika, učitelja in učenjaka ter človeka.

Literatura o Wulfenu in njegovem delovanju je obsežna. O tem so z izvirnimi ugotovitvami ali tudi samo ponavljajoč pisali ARNOLD (1882: 143-174); BUFON (1963: 180-181, 1967); DESCHMANN (1856 a, 1862 a); FENZL & R. GRAF (1858, s seznamom Wulfenovih pisnih izdelkov); GOSAR & PETKOVŠEK (1982); GROŠELJ (1939); KLEMUN (1984, 1989 a, 1989 b); KUNITSCH (1810, osnovno



Sl. 25 / Fig 25: Porträt des Botanikers Franz Xaver Freiherr von Wulfen (1728-1805), Fotografie nach einem Ölbild im Landesmuseum für Kärnten (Regional Museum of Carinthia), Austria. (Portret botanika Franca Ksaverja Wulfena (1728-1805). Fotografija po oljni sliki v Koroškem deželnem muzeju (Landesmuseum für Kärnten). Avstrija.)³

Fig 25: Portrait of the botanist Franc Ksaver Wulfen (1728-1805). Photo of the oil painting hanging in the Regional Museum of Carinthia, Austria.

biografsko delo); PETKOVŠEK (1960, 1977, 1986); PINTAR (1928 a); SABIDUSSI (1905); SELIŠKAR (1953); SKOBERNE (2001); TOMINEC (1955 a); VOSS (1883, 1884: 17-20, 1885, 2008: 129-133); WRABER (1969, 2008 b: 253); WURZBACH (1889) in še drugi.

Botanično delovanje Franca Ksaverja Wulfena na ozemlju Slovenije

Wulfen skupaj s Scopolijem in Hacquetom spada v slavno trojico botanikov iz klasičnega obdobja raziskav flore na ozemlju današnje Slovenije.

Wulfen je med svojima razmeroma kratkima bivanjema v Gorici (1755, 1761) in Ljubljani (1762-1763) prehodil precejšnje dele današnje zahodne Slovenije. Njegov prispevek k poznavanju našega rastlinstva je znaten, čeprav ostaja v senci dosežkov velikega sodobnika idrijskega zdravnika in naravoslovca J. A. Scopolija. V povzetku ali v drobcih je bil Wulfenov prispevek že mnogokrat omenjen, a še nikoli podrobno in v celoti, predvsem pa kritično ocenjen.

V prvem obdobju svojega delovanja je Wulfen sodeloval s Scopolijem, kateremu je pošiljal rastline in podatke o njih za 2. izdajo dela »Flora carniolica« (1772), v kateri ga Scopoli navaja pri 63 vrstah. V kasnejših letih je Wulfen objavljал floristične prispevke in opisoval nove vrste v samostojnih razpravah, ki so izhajale v Jacquinovih zbornikih (1778-1793), zadnja pa je bila objavljena v časopisu »Roemer's Archiv für Botanik« (1805) že po avtorjevi smrti. Delo »Flora Norica Phanerogama«, za katero je Wulfen zbiral gradivo nad 40 let in ga v rokopisu tudi v precejšnji meri pripravil za tisk, je izšlo šele leta 1858, zato je bilo že ob izidu predvsem zgodovinsko

³ Landesmuseum für Kärnten je izdal dovoljenje za objavo reprodukcije tega portreta samo za objavo v tej publikaciji.

pomembna knjiga. Izdajatelj E. Fenzl in R. Graf sta pred natisom opravila veliko uredniško delo, o katerem pišeta v predgovoru. Iz rokopisa sta izpustila vse kriptogame (necvetnice), ki jim je Wulfen posvetil veliko pozornost, a je njegov rokopis v pol stoletja povsem zastarel. Kljub prizadevanjem, da bi izšle tudi kriptogame, se to ni zgodilo (KLEMUN 1989 b: 24-26), je pa ARNOLD (1882: 143-174) ocenil Wulfenov prispevek k poznavanju lišajev.

Ko je Wulfen prišel v Ljubljano, je v Jezuitskem kolegiju srečal Jožefa Erberga (1712-1787), ki se je zanimal za rastline in je Wulfena na botaničnih izletih seznanil z ljubljansko okolico. Med Wulfenovimi ljubljanskimi učenci je bil tudi poznejši celovski generalni vikar in škof v Linzu Sigismund Hohenwart (1745-1825), s katerim je pozneje v Celovcu prijateljeval in botanično sodeloval. Še v obdobju bivanja v Ljubljani sta skupaj naredila botanično ekskurzijo v Kamniške Alpe⁴.

Wulfen je bil botanični mentor baronu Karlu Zoisu. Spoznala sta se leta 1791, ko je K. Zois prišel na Koroško, potem pa sta v družbi s S. Hohenwartom in J. Reinerjem naredila daljšo botanično ekskurzijo po koroških in vzhodnotirolskih gorah. Zois je posušene ali žive rastline pošiljal v Celovec Wulfenu, ki je opisal nekaj dotlej neznanih vrst, med drugimi Zoisovo zvončico (*Campanula zoysii* Wulfen) in Zoisovo vijolico (*Viola zoysii* Wulfen). V knjižnici Narodnega muzeja Slovenije so ohranjena pisma, ki jih je Wulfen pisal Karlu Zoisu, in osnutki pisem Karla Zoisa Wulfenu. Te dokaj obsežne korespondence ne omenjajo niti KUNITSCH (1810: 22) ne izdajatelja »Noriške flore« FENZL & GRAF (1858: X) in tudi ne DESCHMANN (1862: 172); slednji je celo domneval, da je izgubljena.

Wulfen je bil mentor tudi Francu Hladniku (RECHFELD 1849: 5), ki je bil v 1. polovici 19. stoletja osrednja osebnost kranjske botanike. Tedaj še mladi Hladnik je Wulfenu pošiljal rastline. To sodelovanje je prekinila Wulfenova smrt leta 1805. Tudi korespondenca med Wulfenom in Hladnikom je ohranjena (Arhiv Republike Slovenije).

Čeprav je Wulfen preživel razmeroma malo časa na ozemlju današnje Slovenije, je v svojih delih navedel precej slovenskih nahajališč različnih taksonov. Kot sem že omenila, ga SCOPOLI (1772) navaja pri 63 vrstah, JACQUINU (1778) pa je Wulfen poslal podatke za 5 vrst: kranjsko lilijo (*Lilium chalcedonicum* = *L. carniolicum* Bernh.), močvirsko logarico (*Fritillaria meleagris* L.), pomladanski žafran (*Crocus vernus* (L.) Hill.), špansko homulico (*Sedum hispanicum* L.) in rdečo reliko (*Cytisus purpureus* = *Chamaecytisus purpureus* Scop.), ki so navedene v dodatku (»Appendix«) k Jacquinovemu delu »Flora austriaca«. V delu »Plantae rariores carinthiacae«, ki je izhajalo med letoma 1778 in 1790, Wulfen navaja nahajališča iz današnje Slovenije pri eni vrsti (1778), pri treh vrstah (1781), pri 23 vrstah (1786) in pri 17 vrstah (v letih 1789 in 1790); v enako zasnovanem delu iz leta 1805 so nahajališča iz Slovenije navedena pri 62 vrstah. V posthumno izdanem delu »Flora norica phanerogama« (1858) so nahajališča iz Slovenije navedena pri več kot 800 vrstah semenk, pri čemer so upoštewane splošno razširjene vrste. S slednjimi bi se spisek Wulfenovih podatkov povečal na 950 vrst.

Med vrstami, ki jih Wulfen navaja za ozemlje Slovenije, je nekaj endemičnih in torej ne rastejo zunaj meja Slovenije, še več pa jih ima pri nas klasično nahajališče. Kako pomembno je bilo

⁴ DESCHMANN (1856 a: 1-11) je netočno zapisal, da je bil Wulfenov učenec v Ljubljani Sigismund Hohenwart, katerega oče je bil lastnik gradu Kolovec pri Kamniku. Kasneje je bil škof na Dunaju. Med počitnicami sta Wulfen in njegov mladi učenec obiskala tudi Kamniške Alpe. Oba Sigismunda Hohenwarta velikokrat ne razlikujejo. Sigismund Hohenwart je bil rojen 7. junija 1745 v Celju, umrl je 22. aprila 1825 v Linzu. Bil je generalni vikar v Celovcu in škof v Linzu. Ukvarjal se je z naravoslovjem in bil najprej Wulfenov učenec, kasneje pa njegov prijatelj. Po njem so imenovali Hohenwartov kamnokreč (*Saxifraga hohenwartii* Vest) (WURZBACH, 1863 a: 206-207). Sigismund Anton Hohenwart (WURZBACH 1863 b: 208-210) pa je bil rojen 2. maja 1730 na Kolovcu pri Kamniku in umrl 30. junija 1820 na Dunaju. Bil je škof na Dunaju. Ni pa se ukvarjal z naravoslovjem.



Sl. 26: Pola iz herbarijske zbirke Franca Ksaverja Wulfena z navadnim grobeljnikom (*Alyssum alyssoides* (L.) L.). Foto: Ciril Mlinar

Fig. 26: A sheet from Franc Ksaver Wulfen's herbarium collection with Small Alison (*Alyssum alyssoides* (L.) L.).

Wulfenovo botanično delovanje pri nas, nam pove podatek, da Scopoli v 2. izdaji »Kranjske flore« opisuje 1250 vrst, zdaj pa poznamo v Sloveniji približno 3100 taksonov semenk.

Wulfen je zbral obširen herbarij, ki ga od leta 1812 hrani Naravoslovni muzej na Dunaju (G. BECK v. MANNAGETTA, 1888, citirano pri KLEMUN, 1989 b: 26). Rastline je določal že na terenu in opise beležil na posebne lističe, ki so priloženi herbarijskim polam. Ena izmed njegovih pol, na kateri je navadni grobeljnik (*Alyssum alyssoides* (L.) L.), je bila nabrana v Gorici in se je ohranila tudi v Prirodoslovnem muzeju Slovenije.

Wulfen je v Sloveniji botaniziral na sledečih območjih:

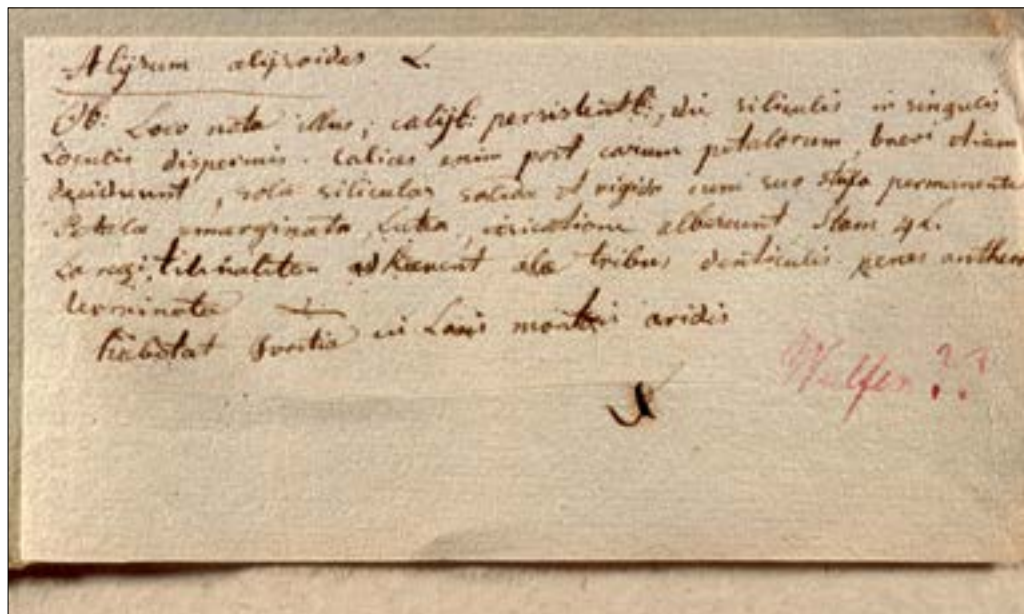
Gorica in okolica: Solkan, Skalnica, Sabotin, Šempeter, Panovec, Trnovo, Čepovan, med Kanalom in Kobaridom, Trnovski gozd.

Trst, Koper in Kras (Primorje): okolica Koprca, okolica Trsta, Senožeče, Istra, Socerb, Sežana, Lipica.

Ljubljana in okolica: Grad, Tivoli, ob Ljubljanci, Barje, Polhov Gradec, Tošč pri Polhovem Gradcu, Šmarna gora, Dol, Ponoviče.

Kranjska: Vrhnika, Logatec, Planina, Hrušica, Slivnica, Cerknica, med Turjakom in Ribnico, okolica Snežnika, ob Kolpi pri Osilnici, okolica Kočevja, Idrija, Razdrto, Nanos, Vipava, Ajdovščina, Škofja Loka, Kranj, Sv. Jošt nad Kranjem, Javornik, pri Jesenicah.

Alpe: Storžič, Mangart, Bohinj, bohinjske Alpe, Krvavec, Grintovec, Sv. Primož nad Kamnikom, dolina Kokre, pri Tržiču, Ljubelj, Zelenica, Kepa, Rabeljska dolina, Predel, Porezen - Tolminske Alpe, Peca, Kamniške Alpe, kranjske Alpe, bohinjske Alpe, Kamnik, Triglav, Črna prst, Kropa, Predel - Bovec, ob izviru Save pri Podkorenu.



SI. 27: Pola iz herbarijske zbirke Franca Ksaverja Wulfena z navadnim grobeljnikom (*Alyssum alyssoides* (L.) L.). Herbarijski listek. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 27: A sheet from Franc Ksaver Wulfen's herbarium collection with Small Alison (*Alyssum alyssoides* (L.) L.). Herbarium tag.

Rastline, ki jih je Franc Ksaver Wulfen opisal na ozemlju Slovenije

Franc Ksaver Wulfen je na ozemlju Slovenije opisal 12 novih rastlinskih taksonov. Vrste navajam po časovnem zaporedju opisov in z imeni, ki jih je uporabil Wulfen. Vrst, ki so bile opisane iz neposredne soseščine današnje Slovenije, ne obravnavam podrobneje. Gre za vrste *Iberis cepeaeifolia* = *Thlaspi cepaeifolium* (Wulfen) Koch in Röhling subsp. *cepeaeifolium* iz Rabeljske doline (WULFEN, 1781: 28), svilnato košeničico (*Genista sericea* Wulfen) z gora med Opčinami in Trstom (WULFEN, 1788: 167) in rabeljski silj (*Ferula rablensis* Wulfen = *Peucedanum austriacum* (Jacq.) Koch var. *rablense* (Wulfen) Koch) z vznožja Kraljevske Špice pri Rablju (WULFEN, 1790: 312).

Rdeča relika (*Cytisus purpureus* = *Chamaecytisus purpureus* Scop.)

Pri rdeči relik (*Chamaecytisus purpureus* Scop.) je Scopoli poznal samo nahajališča, ki mu jih je sporočil Wulfen: ob Soči pri Solkanu, pri studenčku Mrzlek pod Sveto goro in Šmarno goro. Leta 1778 (JACQUIN, Fl. Austr. 5: 54) je Wulfen objavil veliko natančnejši opis vrste kot Scopoli in dve dodatni nahajališči ob Savi pri Dolu in na obsavskih travnikih v Ponovičah, kjer je zapisal slovensko ledinsko ime Širjava. Ta opis je vzor natančnih podatkov v zgodnjem obdobju odkrivanja slovenskega rastlinstva. Scopoli je opisu priložil še risbo, s katero pa Wulfen ni bil najbolj zadovoljen.

Zaradi mednarodnih pravil, ki veljajo za strokovne opise novih vrst, za avtorja velja Scopoli, čeprav je samo povzel podatke, ki mu jih je poslal Wulfen.

Rdeča relika je splošno razširjena v Južnih Alpah in sega od Comskega jezera čez Slovenijo do severozahodnih Dinaridov na Hrvaškem (WRABER, 1990 a: 68; PRAPROTNIK, 2001 e: 64).



Sl. 28: Rdeča relika (*Cytisus purpureus* = *Chamaecytisus purpureus* Scop.). Wulfen jo je našel ob Soči pri Solkanu, pri studenčku Mrzlek pod Sveto goro in Šmarno goro, ob Savi pri Dolu in na obsavskih travnikih v Ponovičah. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 28: Scarlet Dwarf Broom (*Cytisus purpureus* = *Chamaecytisus purpureus* Scop.). Wulfen found it at few places: along the Soča River near Solkan, at the spring called Mrzlek below Sveta gora, below Šmarna gora, along the Sava River at Dol, and in the meadows along the Sava at Ponoviče.

Divji klinček (*Dianthus sylvestris* Wulfen)

Wulfen v originalnem opisu navaja kot nahajališča gore pri Ponovičah, Tošč pri Polhovem Gradcu ter Rabelj in Kanalsko dolino, ki sta danes v Italiji. Divji klinček je razširjen v Franciji, Alpah, Juri ter na Apeninskem polotoku (WRABER 1990 a: 70; PRAPROTNIK, 2002 f: 65).

Zoisova zvončica (*Campanula zoysii* Wulfen)

Zvončico je v Bohinjskih gorah in na Storžiču našel Karel Zois. Poslal jo je v Celovec Wulfenu, ki jo je potem formalno opisal, narisal in imenoval po najditelju (WRABER, 1990 a: 72; PRAPROTNIK, 1994 e, 1994: f, 1994: g, 1997 k: 23, 2003 e: 23, 2004 č: 80-81, 2004 e: 80-81, 2006 d: 24, 2006 g: 150-152; DAKSKOBLER & PRAPROTNIK, 2004: 62-66, 2013: 62-66).⁵

Rani mošnjak (*Thlaspi praecox* Wulfen)

Pri opisu ranega mošnjaka (*Thlaspi praecox* Wulfen) je Wulfen zapisal, da ga je našel okrog Gorice, Trsta, pri Podgori in na Sveti gori, med Lazami in Razdrtim ter po vsem Krasu, pa tudi na Slivnici nad Cerknico. Rani mošnjak ima v Sloveniji svojo severozahodno mejo razširjenosti, po splošni razširjenosti pa je zahodnobalkanska ali ilirska vrsta. Uspeva na severnem delu Balkanskega polotoka, v jugovzhodnih Alpah, srednjih in južnih Apeninih in na Krimu (WRABER, 1990 a: 80; PRAPROTNIK 2002 g: 65).

⁵ Glej str.: 105.



Sl. 29: Divji klinček (*Dianthus sylvestris* Wulfen). Wulfen ga je našel pri Ponovičah, na Tošču pri Polhovem Gradcu ter v Rablju in v Kanalski dolini v Italiji. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 29: Wood Pink (*Dianthus sylvestris* Wulfen). Wulfen found it Ponoviče, at Tošč near Polhov Gradec, as well as at Rabelj and in Val Canale in Italy.

Mesnordeči dimek (*Hieracium incarnatum* = *Crepis slovenica* Holub)

Rastlina, ki jo je Wulfen opisal kot pripadnico rodu škržolic (*Hieracium*), dejansko spada v rod dimkov (*Crepis*), zaradi česar bi se v tem rodu morala imenovati *Crepis incarnata*. Vendar pa je ime *C. incarnata* že uporabljeno za sredozemski dimek, zaradi česar je bilo treba predlagati nov vrstni pridevek, kar pa se je ob novem vrstnem imenu *C. slovenica* Holub zgodilo šele 205 let po prvem Wulfenovem opisu.

Med nahajališči je Wulfen na prvem mestu zapisal Sv. Jošt nad Kranjem, sledi Ljubelj, nato pa našteva nahajališča na avstrijskem Koroškem. Mesnordeči dimek je splošno razširjen v južnem delu Vzhodnih Alp, ni pa jasno, kako daleč sega proti jugovzhodu na Balkanski polotok.

Lipiška potočarka (*Sisymbrium Lippizense* = *Rorippa lippizensis* (Wulfen) Reichenb.)

Wulfen je novo vrsto našel v bližini Lipice in na Krasu. V Sloveniji je razširjena na Krasu, v okolici Ljubljane, na Stojni nad Kočevjem in v okolici Črnomlja. Splošno pa je razširjena na Balkanskem polotoku in sega čez Slovenijo do severovzhodne Italije.

Evropska gomoljčica (*Stellaria bulbosa* = *Pseudostellaria europaea* Schaeftlein)

Vrsta ima klasično nahajališče v ljubljanskem Tivoliju, kjer jo je leta 1762 ali 1763 našel Wulfen. Za kasnejši opis mu je primerke iz Ljubljane poslal K. Zois in ga opozoril na nahajališče pri Radovljici. Wulfen navaja še nahajališči pri Planinski jami pri gradu Hasberg (Stari grad) in Kranj (nad Savo). Kasneje so ugotovili, da Wulfenova zvezdica (*Stellaria*) dejansko pripada rodu gomoljčic ali »nepravih« zvezdic (*Pseudostellaria*), ki so razširjene v Aziji, v Evropi pa ima samo eno vrsto.



Sl. 30: Rani mošnjak (*Thlaspi praecox* Wulfen). Wulfen ga je našel okrog Gorice, Trsta, pri Podgori in na Sveti gori, med Lazami in Razdrtim ter po vsem Krasu, pa tudi na Slivnici nad Cerknico. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 30: Early Pennycress (*Thlaspi praecox* Wulfen). Wulfen found it in the vicinity of Gorica and Trieste, near Podgora and at Sveta gora, between Laze and Razdrto, in several places in the Karst, as well as on Slivnica above Cerknica.



Sl. 31: Mesnordeči dimek (*Hieracium incarnatum* = *Crepis slovenica* Holub). Wulfen ga je v Sloveniji našel na Sv. Joštu nad Kranjem in na Ljubelju.
Foto: Ciril Mlinar

Fig. 31: Flesh-coloured Hawk's-beard (*Hieracium incarnatum* = *Crepis slovenica* Holub). Wulfen found it in Slovenia at Sv. Jošt above Kranj and at Ljubelj.



Sl. 32: Evropska gomoljčica (*Stellaria bulbosa* = *Pseudostellaria europaea* Schaeftlein). Wulfen jo je našel v ljubljanskem Tivoliju, v opisu pa navaja še nahajališča pri Radovljici, Starem gradu pri Planinski jami in pri Kranju. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 32: European False Stitchwort (*Stellaria bulbosa* = *Pseudostellaria europaea* Schaeftlein). Wulfen found it in Ljubljana Tivoli; in his description of the plant he also states its natural sites near Radovljica, at Stari grad near Planinska jama, and in the proximity of Kranj.

Evropska gomoljčica je razširjena na jugovzhodnem obrobju Alp, najbolj pogosto okrog Ljubljane, Celovca in Gradca. Ker v Wulfenovem herbariju na Dunaju ni primerkov evropske gomoljčice, je vrsta tipificirana z njenim odličnim Wulfenovim opisom (SCHAEFTLEIN, 1957: 190). Klasično nahajališče Pod Turnom za Tivolskim gradom so leta 1984 zaradi zgodovinske in kulturne pomembnosti zavarovali kot naravni spomenik.

Leta in leta so naši in tuji botaniki obiskovali klasično nahajališče evropske gomoljčice (*Stellaria bulbosa* = *Pseudostellaria europaea* Schaeftlein) in jo nabirali za svoje herbarije. V različnih evropskih zbirkah so našli 120 herbarijskih listov! (SCHAEFTLEIN, 1957: 186-198; WRABER, 1963 b: 184-185, 1990 a: 82; PRAPROTNIK, 1994 c: 35-37, 1997 m: 24, 2000 c: 45).

Nežni kamnokreč (*Saxifraga tenella* Wulfen)

Vrsto *Saxifraga tenella* je Wulfenu iz naših Alp poslal Karel Zois (PRAPROTNIK, 1999 e: 35).⁶

Zoisova vijolica (*Viola zoysii* Wulfen)

Zoisovo vijolico (*Viola zoysii* Wulfen) je Wulfenu poslal K. Zois. Našel jo je v »kranjskih Alpah, ki meje s Koroško«. Vrsta je bila tipificirana z ilustracijo, ki spremlja Wulfenov opis (ERBEN 1985: 446). (WRABER 1990 a: 74; PRAPROTNIK, 1993 b: 63-67, 1993 č: 51-53, 1998 e: 24, 2000 d: 18-19, 2007 e: 32).⁷

Kratkodlakava popkoresa (*Arenaria villosa* = *Moehringia villosa* (Wulfen) Fenzl)

Vrsto je Wulfenu poslal K. Zois (PRAPROTNIK, 1996 c: 68; DAKSKOBLER, 2000: 41-93, 2004: 129-134, 2013 a: 31-50, 2013 b: 129-134).⁸

Širokolistna grašica (*Vicia oroboides* Wulfen)

Wulfen je pri širokolistni grašici (*Vicia oroboides* Wulfen) navedel, da raste v koroških in kranjskih gorah; v Sloveniji na Slivnici nad Cerknjskim jezerom in na Sv. Joštu nad Kranjem. Razširjena je v Južnih Apneniških Alpah od Gardskega jezera do Furlanije - Julijske krajine, od Krasa in Julijskih Alp do Spodnje Avstrije, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, Srbiji in Romuniji (WRABER, 1990 a: 76; PRAPROTNIK 2007 f: 42).

Podaljšani dristavec (*Potamogeton praelongus* Wulfen)

Podaljšani dristavec (*Potamogeton praelongus* Wulfen) je Wulfen opisal leta 1805, kot nahajališči omenja Ljubljano in Ižico, ne navaja pa Hladnika, ki je novo vrsto našel in mu jo poslal (PRAPROTNIK, 1998 b: 32).⁹

Wulfen je poleg novoodkritih vrst objavljaj tudi nova nahajališča že znanih rastlin. Med mnogimi takimi vrstami omenjam dve.

Rapontika (*Stemmacantha rhapontica* (L.) Dittrich)

WULFEN (1786: 223) je zapisal, da ta »krasna rastlina prebiva v Kamniških Alpah, ki se med ljudstvom imenujejo Snežniki in Kriška planina«. Enajst let pozneje HOST (1797) piše, da rapontika

⁶ Glej str.: 98.

⁷ Glej str.: 108.

⁸ Glej str.: 95.

⁹ Glej str.: 131.



Sl. 33: Širokolistna grašica (*Vicia oroboides* Wulfen). Wulfen jo je v Sloveniji našel na Slivnici nad Cerknjskim jezerom in na Sv. Joštu nad Kranjem. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 33: Broadleaved Vetch (*Vicia oroboides* Wulfen). In Slovenia, Wulfen came across it at Slivnica above Lake Cerknica and at Sv. Jošt above Kranj.



Sl. 34: Rapontika (*Stemmacantha rhapsantica* (L.) Dittrich). Wulfen jo je našel v Kamniško-Savinjskih Alpah. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 34: Giant Scabious (*Stemmacantha rhapsantica* (L.) Dittrich). Wulfen found it in the Kamniško-Savinjske Alps.

raste na Kranjskem na Grintovcu, proti hudourniku, ki se mu pravi Kokra. Rastlino za Kamniško-Savinjske Alpe navajata še HAYEK & PAULIN (1907: 134).

Kasneje so na pojavljanje rapontike v Kamniško-Savinjskih Alpah pozabili, kar dokazuje, kako lahko tudi dokumentirana vednost zatone v pozabo. V letu 1996 (CENČIČ, 1997: 28-30) so rapontiko »znova« odkrili v Kamniško-Savinjskih Alpah na pobočju Košutne nad dolino Korošice, kar je zelo blizu Wulfenovega nahajališča (WRABER, 1997 : 30-31).

Rapontika v Sloveniji raste v Julijskih Alpah v Dolini Triglavskih jezer, na Spodnji Komni, na Lemežu, Kaninu in na Breginjskem Stolu, v Kamniško-Savinjskih Alpah pa na pobočju Košutne nad dolino Korošice.

Navadni kaprovec (*Capparis spinosa* L.)

Navadnega kaprovca je Wulfen (1789: 76) našel na zidovih gradu Dornberk (»frequens etiam in Dornberg supra muros«), kjer pa ne raste več. Zdaj ga lahko vidimo v Piranu in Strunjanu (WRABER & SKOBERNE, 1989: 85), po starih podatkih pa ga navajajo tudi za Koper in Koštabono.

Rastline, ki se imenujejo po Francu Ksaverju Wulfenu

»Bogastvo izginja, najiminitnejše zgradbe propadajo, najbolj številne družine prej ali slej izumrejo, najmočnejše države in kraljevine, v katerih vlada največje blagostanje, se zlomijo, vendar pa je treba uničiti vso naravo, preden bo pozabljen tisti, ki je povzdignil luč botanike.« Te besede je zapisal slavni Wulfenov sodobnik Carl Linné (PRAPROTNIK, 2013 c: 119-122).

Po Wulfenu so imenovali nekaj rastlin in mu tako postavili neuničljive spomenike:

Koroška wulfenovka (*Wulfenia carinthiaca* Jacq.)

Wulfen je 12. julija 1779 odkril v koroških Alpah novo rastlino in jo poslal dunajskemu botaniku Jacquinu (WULFEN, 1781: 60), ki jo je potem opisal in poimenoval po najditelju. Wulfen sam je o svoji wulfenovki zapisal: »Nova modra rastlina, ki je še ni videl noben botanik in je tudi ni opisal, je dobila rodovno ime po meni.« Pastirji so jo imenovali pasji jezik. Je stara rastlina iz terciarja. Ima ozko območje razširjenosti v vzhodnem delu Karnijskih Alp na Koroškem, kjer raste na gorskih pašnikih in med sestoji rjastega sleča (*Rhododendron ferrugineum* L.) na Krniških skalah in Javorniku nad Mokrinami, na jug sega do Šmohorja. Najdemo jo tudi na italijanski strani. Pozneje je bila najdena tudi v Črni gori in Albaniji, vendar nekateri mislijo, da gre za različno vrsto. Wulfenovka je koroška narodna cvetica. (SURINA, PFANZELT, EINZMANN & ALBACH, 2014: 843-858; PRAPROTNIK, 1997 f: 64).

Wulfenov jeglič (*Primula wulfeniana* Schott)

Ta jeglič sta poznala tako Scopoli kot Wulfen, a sta ga napačno določila, WULFEN (1858: 247) kot celolistni jeglič (*Primula integrifolia* L.) ali celo kranjski jeglič (*Primula carniolica* Jacq.). Po običaju, ki je razširjen v botaničnem svetu, nova vrsta velikokrat dobi ime po tistem, ki jo je prvi (ali med prvimi) omenil in pri tem zmotno uporabil ime neke druge vrste. Tako je prišel do veljavnega imena tudi Wulfenov jeglič, ki ga Wulfen navaja s Sv. Primoža nad Kamnikom, z Grintovca in z Ljubelja. Pogosten je v Kamniško-Savinjskih Alpah in Karavankah, v Julijcih je redkejši, saj v njih raste le v njihovem južnem delu, predvsem v Tolminsko-Bohinjskih gorah. Zunaj meja Slovenije ga najdemo v Karnijskih Alpah in v obmejnih gorskih območjih v Italiji in Avstriji. (WRABER, 1990 a: 148; PRAPROTNIK, 1998 g: 24, 2002 d: 65, 2005 e: 25).



Sl. 35: Koroška wulfenovka (*Wulfenia carinthiaca* Jacq.). Wulfen je »svojo« rastlino našel na Krniških skalah nad Mokrinami. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 35: Carinthian Wulfenia (*Wulfenia carinthiaca* Jacq.). Wulfen found »his« plant at Krniške skale above Mokrine.



Sl. 36: Wulfenov jeglič (*Primula wulfeniana* Schott). Wulfen ga je našel na Sv. Primožu nad Kamnikom, na Grintovcu in na Ljubelju. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 36: Wulfen's Primrose (*Primula wulfeniana* Schott). Wulfen discovered it at Sv. Primož above Kamnik, on Mt Grintovec, and at Ljubelj.

Wulfenov grobeljnik (*Alyssum wulfenianum* Bernh. in Willd.)

Wulfenov grobeljnik je endemična vrsta v Rabeljski dolini v Italiji in v dolinah Zilje in Ziljice v Avstriji. WULFEN (1790: 227) jo kot vrsto *Alyssum alpestre* najprej navaja za Obir, pozneje (1858: 594) pa še za melišča, ki se s Kraljevske špice (Mons regius) spuščajo v Rabeljsko dolino (vallis Rablensis). V resnici gre za različni vrsti, od katerih ni nobena identična z vrsto *Alyssum alpestre* L. Tista z Obirja je bila pozneje (1882) opisana kot obirski grobeljnik (*Alyssum heinzii* Ullepitsch = *Alyssum ovirense* A. Kerner) in je v slovenskih Alpah pogostna, ta iz okolice Rablja pa 1814 kot Wulfenov grobeljnik (*Alyssum wulfenianum* Bernh. in Willd.) in v Sloveniji ne raste (PRAPROTIK, 2005 č: 37).

Wulfenov netresk (*Sempervivum wulfenii* Hoppe ex Mertens & W. D. J. Koch)

Wulfenov netresk raste v Vzhodnih Alpah, navadno na nekarbonatnih kamninah, v Sloveniji pa ne uspeva. Netresk, ki raste na nekarbonatni podlagi na Donački gori, je bil v 1. polovici 19. stoletja prepoznan kot Wulfenov netresk, a ga je Strgar leta 1971 prepoznal kot različno vrsto in ga opisal kot Juvanov netresk (*Sempervivum juvanii* Strgar). Endemičen je na Donački gori in v njeni najbližji soseščini, tudi tam na podlagi brez apnenca (kremenovi peščenjaki). (WRABER, 1990 a: 210.)



SI. 37: Wulfenov grobeljnik (*Alyssum wulfenianum* Bernh. in Willd.). Wulfen ga je našel na meliščih na pobočju Kraljevske špice nad Rabeljsko dolino. Foto: Ciril Mlinar

Fig. 37: Wulfen's Alison (*Alyssum wulfenianum* Bernh. in Willd.). Wulfen found the species on scree slopes of Kraljevska špica above Rabeljska dolina.

Wulfenov oklep (*Androsace wulfeniana* (Sieber ex Koch) Rchb.)

Wulfenov oklep je endemičen v Vzhodnih Alpah, raste pa na nekarbonatni podlagi. V Sloveniji ga ni.

Wulfenov mleček (*Euphorbia wulfenii* Hoppe ex Koch)

Ta skoraj grmasti mleček je Wulfen (1805: 60) zmotno enačil z zahodnosredozemsko in portugalsko vrsto *Euphorbia characias* L. Našel ga je med Trstom in Devinom. Po razširjenosti je vzhodnosredozemski. V Sloveniji ni avtohton, ponekod v Vipavski dolini in na pobočju Nanosa ga sadijo po vrtovih in pri hišah. (WRABER, 1990 a: 84; DAKSKOBLER, elektronsko sporočilo 15. oktober 2014).

Prispevki o rastlinah v delih Franca Ksaverja Wulfena

WULFEN, 1778: 147-163; WULFEN, 1781: 25-138; WULFEN, 1786: 186-364; WULFEN, 1788: 112-234; WULFEN, 1789: 3-166; WULFEN, 1790: 227-348; WULFEN, 1805: 311-426; WULFEN, 1858: 1-816.